

STAROPRAŽSKÉ HRACÍ STROJKY

Z vlastní sbírky vybral a sestavil
ALEŠ ŠTOLOVSKÝ

Komentář napsal a hovořil
MIROSLAV HORNÍČEK

Přátelé hudby, na této desce uslyšíte hudbu z minulé doby, která Vám zazní ze starých hracích strojků.

Náplň desky Vám dopřeje hudbu, která zněla v pražských domácnostech pro radost, potěchu i útěchu v době mládí našich pradědů. Z nahrávky uslyšíte strojky převážně z výroby Mistra Gustava Řebíčka, který převzal v rodině tuto výrobu roku 1870 a tuto vedl až do roku 1897. Výrobky z dílny Řebíčků a hlavně z dílny Mistra Gustava doznaly vysokého uznání na světových výstavách v Londýně, Paříži, ve Vídni, dá se říci, na celém světě.

Tato nahrávka je současně i vzpomínkou na Mistra Řebíčka, který dovedl své kovové hrací strojky natolik vysoko zhudebnit, že vždy zvítězil nad běžně vyráběnými.

Uvedme pár slov k technice výroby hracích strojků. Objasní nám ten velký rozdíl ve znění melodií oproti melodiím strojků běžně vyráběných ve stejné době.

K nahrávání melodií měl pan Řebíček upravený klavír s mechanismem podobným mechanismu dnešních psacích strojů. Při úderu na klávesu byl na papírový obal přesně se otáčejícího válečku vyražen bod. Váleček se otáčel konstantní rychlostí a nahrávání mělo přesný metronomický sled. Na váleček se daly nahrát dva až čtyři kousky.

Klavírista, který melodie nahrával, musel být velký praktik, neboť musel melodií podle taktu a délky nahrávání zkrátit nebo prodloužit, aby se celá melodie vešla na váleček.

Po přehrání melodie na nahrávacím stroji se pruh papíru s vyraženými body přenesl na kovový váleček nového hracího strojku. Byla to vlastně šablona, podle níž se do válečku vyvrtaly otvůrky. Do těchto otvůrků se natloukly ocelové trny, které se nakonec zbrousily na stejnou výšku.

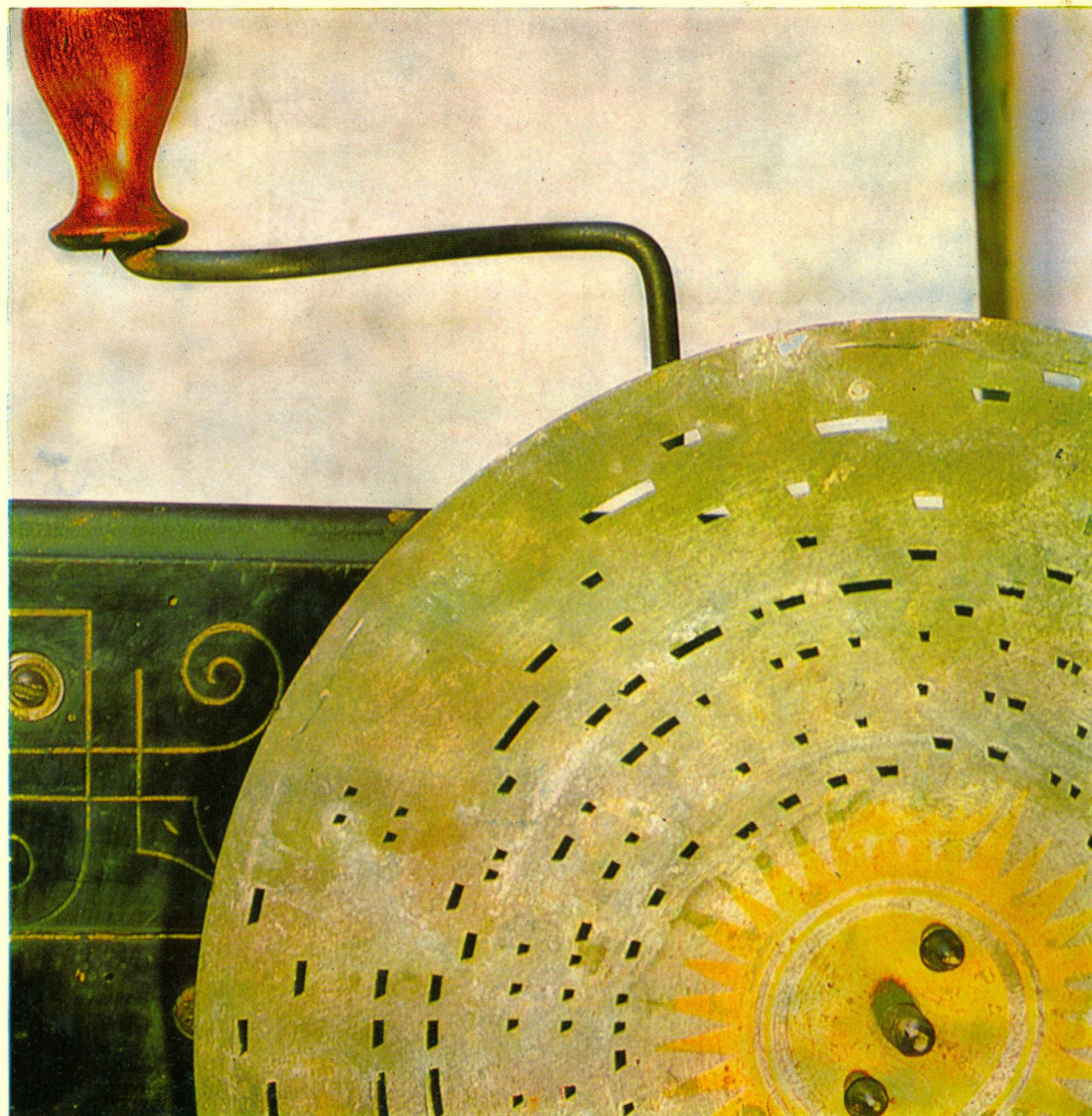
Při přehrávání si povšimněme, jak jsou vyrovnány hluboké tóny-basy, takže hlavní melodie se nese nad spodně skrytým průvodem. Právě toto

vyladění jednotlivých jazýčků ocelového hřebene, rozechvívaných nárazy trnů zaražených v otáčejícím se válečku, bylo velkým uměním mistra strojkaře, který tím docílil, že přes velké rozpětí tónů mají horní tóny hlas diskantový, kdežto spodní jsou o oktávu hlubší.

Vyladění jazýčků se docílilo přidáním různých vrstev olova k jednotlivým jazýčkům na hřebeni. Připevnění kousku olova na úzký jazýček tak, aby ladil, mohly provést jemné ruce spolu se zkušeným sluchem.

A nyní si pustíme strojek. Po přehrání první melodie se váleček zastaví. Zatáhneme za šňůrku, váleček se posune o malý kousek doprava a strojek spustí další melodií. Když skončí poslední melodie nahraná na válečku, vrátí se váleček na své původní místo. U některých strojků bylo možno vyměnit jeden i několik válečků.

Také bychom měli ještě připomenout, že zákazníci požadovali uložení hracího strojku do různých předmětů, někdy dokonce rafinovaně, např. do hodin, alb, obrazů, váz, talířů apod.

To proto, že při nenápadném zatažení za šňůrku se strojek rozezvučel a místnost naplnila hezká melodie.

Závěrem několik výstražných slov. Chraňme tyto, dnes již možno říci, klenoty dovednosti českých lidí před zničením, aby zněly nám a ještě dlouho příštím generacím pro potěchu a i jako ukázka co stvořily šikovné ruce společně s muzikálností.

Režie Jiří Šrámek

Zvuková režie ing. Adolf Řípa

Střih a mixáž Jiří Bartoš

Nahráno 14. prosince 1973 — 23. dubna 1974
v pražském studiu Lucerna

Cover © František Vlach 1974